

1

LUUMÄKI KALAMANIEMI II

Kalliomaalauksen alustan koekaivaus

Jukka Luoto 1999

**LUUMÄKI
KALAMANIEMI II
Kalliomaalauksen alustan
koekaivaus 6.-7.9.1999**

**Etelä-Karjalan museo
Amanuenssi Jukka Luoto,
harjoittelija Johanna Lindh**

LUUMÄKI, INKILÄ, KALAMANIEMI II

Pk. 3131 09 PENTTI

x = 6767 97, y = 3520 41, z = 77

Kalliomaalauksen ympäristön kaivaus

Etelä-Karjalan museo

Kaivauksen johtaja: Jukka Luoto

Kaivaus suoritettiin 6.-7.9.1999. Tutkimuksella pyrittiin keräämään aineistoa, joka kertoisi kalliomaalauksen tekotapahtumasta ja ajoituksesta. Tähän pyrittiin avaamalla koeojat maalauksen alle ja rinnettä alaspäin päin Tuohtiaisen rantaa. Vähäisen löydöstön lisäksi tutkimus ei tuonut päivänvaloon mitään ihmisen toiminnasta kertovaa.

Löydöt: KM: 31547:1-7

Ajoitus: kivikausi ?

Tutkitun alueen laajuus: 9 m²

Tutkimuskustannukset: Työ suoritettiin Luumäen harrastelija-arkeologien kaivauksena. Töihin osallistui museoharjoittelija J. Lindhin ohella 5 harrastelijaa.

Tutkimusraportti: J. Luoto 15.12.1999 Etelä-Karjalan museon arkistossa (kopio museovirasto).

Sisällys

1. Sisällys	s. 1
2. Arkistotietoja	s. 2
3. Johdanto	s. 3
4. Koeoja I-II	s. 4-5
5. Johtopäätöksiä	s. 5-6
6. Kartta- ja kuvaluettelo	s. 7
7. Kartat	s. 8-11
8. Kuvat	s. 12-14

ARKISTOTIETOJA

Tyyppi	Kalliomaalauksen ympäristö
Ajoitus	Kivikautinen ?
Muinaisjäänösrekisteri	
Kunta	LUUMÄKI
Kylä	Inkilä
Kohde	Kalamaniemi II
Tila	Inkilä 1:147
Kiinteistötunnus	441-417-1-147
Maanomistaja	Urho Karhu
Peruskartta	3131 09 PENTTI
Peruskoordinaatit	x = 6767 97, y = 3520 41, z = 77
Maantieteellinen sijainti	61° 1' 13" N 27° 21' 48" E
Tutkimusaika	6.-7.9.1999
Tutkimustapa	Koekaivaus
Tutkittu pinta-ala 1999	9 m ²
Tutkittu pinta-ala yht.	9 m ²
Rauhoitusluokitus	I
Aiemmat tutkimukset	Tark. T. Miettinen 1980
Aiemmat löydöt	-
Löydöt	KM 31547:1-7
Negatiivit	EKM 1264:1-5
Diat	-
Kartat	1-3
Karttaotteet	Peruskartta 3131 09 PENTTI, 1:20 000. Hki 1996

JOHDANTO

Etelä-Karjalan museo teki amanuenssi Jukka Luodon johdolla arkeologisia tutkimuksia Luumäen Inkilässä sijaitsevalla Kalamaniemi II:n kalliomaalauksella 6.9.-7.9.1999 välisenä aikana. Kohde sijaitsee Tuohtiaisen itärannalla. Kalamaniemi erottaa Tuohtiaisen ja Kelkjärven vesistöt toisistaan. Puolen kilometrin päässä kohteesta sijaitsee toinen kalliomaalaus kenttä, Kalamaniemi I. (Liite 1)

Maalaus sijaitsee loivasti sisäänpäin viettävässä, pohjois-etelä -suuntaisessa, voimakkaasti rapautuneessa viborgiittikalliolla. Maalaus kenttä on kooltaan 60 x 90 cm ja alin maalauskohta on noin 122 cm maanpinnasta.¹ Huomiota herättävin kuvio, kolmisarvinen hirvi, sijaitsee kuvakentän vasemmassa yläkulmassa; hirvikuvion alin kohta on 150 cm:n ja ylin 185 cm:n korkeudella alapuolisesta terassista.

Alueella kasvaa mäntyvaltaista sekametsää. Aluskasvillisuus muodostuu erilaisista heinistä, puolukasta ja mustikasta. Pohjakerroksen muodostavat sammal ja jäkälä. Noin 9 metrin levyisellä rantakaistaleella kasvaa lehtipuita ja heinää. Alueella on havaittavissa kaksi selkeää rantaterassia. Ympäröivällä alueella on runsaasti kesäasumuksia. Niistä ovat varmaankin peräisin maalaukselle tuodut kokonaiset hirven luut. Ilmeisesti maalaus on toiminut jonkinlaisena leiriytymis- ja pyhiinvaelluspaikkana alueen hirvimiehille.

Kohde mainitaan Timo Miettisen teoksessa Etelä-Karjalan esihistoriaa ja Pekka Kivikkään teoksessa Kalliomaalaukset - muinainen kuva-arkisto (Luumäki [3], Tuohtiainen, Kalamaniemi II). Kuten Kivikäskin toteaa, kuvien havaitseminen vaatii sopivat valaistus- ja sääolosuhteet. Kuvakenttä on aiheiltaan edustava; siinä on esitettyä Suomen alueen kalliotaiteen keskeisimmät kuva-aiheet, hirvi, ihminen ja vene. Tämän vuoksi Miettinen pitääkin maalausta Luumäen merkittävimpänä.²

Tehtyä tutkimusta voidaan luonnehtia koekaivaukseksi. Kaivauksella pyrittiin löytämään aineistoa, joka valaisisi maalausten ajoitusta ja tekotapaa. Kaivausten vastuullisena johtajana toimi Etelä-Karjalan museon amanuenssi Jukka Luoto. Varsinainen kaivaustyö suoritettiin vapaaehtoisvoimin: kaivajina toimivat Luumäen harrastelijaryhmä Selänala ja arkeologian opiskelija Johanna Lindh. Kenttäpiirrokset, kaivausten jälkityöt ja raportin valmistelun on tehnyt Johanna Lindh Oulun yliopiston arkeologian laboratoriossa. Alueelle vedettiin runkolinja kallion suuntaisesti (5900v). Runkolinjan alkupiste toimi koeojien I ja II leikkauspisteenä ja kaivausruutujen x = 0-4, y = 6 länsilaitana. Suoritetuissa kaivauksissa kaivausalueeksi mitattiin koeoja I kallion suuntaisesti 4x1 m ja tämän ojan eteläisimmästä ruudusta koeoja II 5x1 m länteen, eli yhteensä 9 m².

¹ Pekka Kivikäs, Kalliomaalaukset - muinainen kuva-arkisto. Jyväskylä 1995, s. 175.

² Kivikäs, 1995, s. 18, 35, 74, 158, 173-175, 177-178, 302-303, 322, 324, 330-331; Timo Miettinen, Etelä-Karjalan esihistoriaa, Etelä-Karjalan historian kuvia, Etelä-Karjalan Maakuntaliiton kotiseutusarja 3, Imatra 1985, s. 8-21.

Kaivausalue sai kuitenkin epäsäännöllisen muodon siksi, että kallionsuuntainen koeja levennettiin kallion laitaan asti. Tämän koeajan eteläisin ruutu kaivettiin vain puoliksi. Tähän ruutuun tehtiin lisäksi koekuoppa, joka oli löydötön. Kaivausalue sijoittuu maalaukseen nähden siten, että kolmisarvisen hirven koordinaateiksi saadaan 150 cm tasolta mitattuna $x = 1,8$ ja $x = 2,10$, $y = 7$.

Korkeuskiintopisteeksi valittiin suuri maakivi, joka sijaitsee kaivausruutujen $x = 2$ ja $x = 3$, $y = 6$ alueella. Kiinopiste on merkitty punaisella pisteellä kiveen. Kiintopisteen vaaituskorkeus oli 0,89 m ja vesirajan 3,64 m. Kaivauksen aloittamispäivänä vedenpinnan korkeus oli N60 järjestelmässä 74,83, joten korkeuskiintopisteen absoluuttinen korkeus on 77,58 m mpy.

Vaaituskartassa korkeudet on merkitty vaaituskorkeuksina.

Koeoja I

Valituista kaivausalueista piirrettiin tasokartta ja alueesta vaaittiin pinta-arvot sekä vesirajan ja kiintopisteen korkeus. (Liite 2) Koeoja II:n yläpuolella kallio kääntyi jyrkästi ulospäin n. 1 m korkeudelta, joten tältä alueelta kallion laidasta vaaitusarvot jäivät mittaamatta. Koeoja I käsitti kaivausruudut $x = 0$; $y = 1-5$. Aluetta peitti runsas karikkeensekainen turvemaakerros, jota peitti vain paikoin sammal. Turpeen alapuolinen maa oli mullansekaista karkeaa hiekkaa, ja kahdessa kallionpuolimmaisessa ruudussa myös rapautunutta kiveä, jonka koko vaihteli noin nyrkinkokoisesta sormenpään kokoisiin murusiin. Turpeen alla oli runsaasti suuria irto- ja maakiviä sekä juuria. Turve poistettiin lapiolla ja multa-hiekkamaa lastoilla ja lapiolla. Kaikki poistettu maa-aines seulottiin. Alueella ei ollut havaittavissa kulttuurikerrosta. Alue oli löydötön.

Koeoja II

Koeoja II:n pintamaakerros poikkesi koeoja I:n vastaavasta siten, että turvekerros oli huomattavasti ohuempi eikä aluskasvillisuutta juurikaan ollut, ilmeisesti siksi, että alue jäi kallioliipan alle ja oli siksi varjoisa. Lisäksi aluetta rajoitti länsilaidalta jyrkästi laskeva kallio, jota pitkin maa-ainesta ilmeisesti huuhtoutuu sateen mukana pois. Pinnalla kasvoi harvaksen sammalta. Osittain kaivausruudussa $x = 2$; $y = 6$ kasvoi suuri mänty, joka vielä varjosti

aluetta. Sekä turpeen seassa että alapuolisessa sorassa oli runsaasti yläpuolisesta kalliosta rapautunutta kiveä, jonka koko vaihteli sormenpään kokoisesta halkaisijaltaan n. 40 cm lohcareisiin.

Pintamaan poiston yhteydessä kaivausruudusta $x = 2$; $y = 6$ löydettiin palanutta luuta, joka saattaa olla peräisin paikalle tuoduista hirvenluista. Puhdistettuja hirvenluita oli asetettuna ennen kaivauksen aloittamista nojalleen kallionseinämää vasten juuri tällä alueella. Lisäksi tästä ruudusta löydettiin hiiltä n. 7 cm:n syvyydestä. Löytöpaikalla oli suuri puunjuuri, jota vasten nojalla oli n. 20x30x10 cm kokoinen kivi. On mahdollista, että hiili on kulkeutunut kiven ja juuren välisestä raosta maan sisään, sillä hiilenpalat vaikuttavat kokonsa ja ulkonäkönsä puolesta tuoreilta.

Kaivausruudusta $x = 3$; $y = 6$ cm löydettiin pii- ja kvartsi-iskokset sekä pii-iskos ruudusta $x = 3$; $y = 7$. Löytökohtien maa-aines on karkeaa hiekkaa. Lisäksi ruudusta $x = 3$; $y = 6$ löytyi hiiltä n. 30 cm syvyydestä. Hiili on kuitenkin saattanut kulkeutua ruudun $x = 2$; $y = 6$ ylemmistä kerroksista, sillä näitä vierekkäisiä ruutuja kaivettiin eri tasoissa, eikä soran valumista syvemmälle kaivettuun ruutuun voitu aina estää.

Ruudusta $x = 3$; $y = 6$ löytyi lisäksi noin 15 cm syvyydestä rapautunut kivi, jossa on havaittavissa punaisia väriläiskä. Kallio sisältää kuitenkin punertavia mineraaleja, joista väri voi johtua.

Kaivausruudut $x = 0$; $y = 6-7$ ja $x = 1$; $y = 6-7$ olivat löydöttömiä.

Kaivausalueelta vaaittiin pohjalukemat, alue valokuvattiin ja peitettiin siten, että pohjimmaisiksi asetettiin kaivausalueelta poiskaivetut kivet ja tämän kerroksen päälle irrallinen maa-aines. (liite 3-4)

Johtopäätöksiä

Kaivetulla alueella ei ollut havaittavissa kulttuurikerrosta. Alue oli odotetusti niukkalöytöinen. Koejassa II sekä turvekerroksessa että turvekerroksen alapuolisessa hiekassa oli runsaasti kalliosta rapautunutta kiveä. Rapautumista on todennäköisesti tapahtunut pitkän ajan kuluessa. Säilyneet maalaukset sijaitsevat noin 120-180 cm:n korkeudella maanpinnasta, kohdassa, jossa kallio kääntyy luoteeseen ja viettää alhaalta loivasti sisäänpäin.

Kallio on tältä kohdalta tasainen, mutta muualta huomattavan epätasainen. Mikäli muualla kalliolla on ollut kuvia, ne ovat ilmeisesti rapautuneet pois. Lähistöllä sijaitseva Inkilän maalauskenttä on tuhoutunut juuri rapautumisen vaikutuksesta.

Pii- ja kvartsi-iskokset eivät tuoneet ilmi kohteen ajoituksen tai maalaustavan kannalta ratkaisevia seikkoja. Kvartsi- ja pii-iskokset viittaisivat kivi- tai varhaiseen metallikauteen, mutta ei ole varma ovatko ne maalauksia tehneiden ihmisten aikaansaannoksia.

Lappeenrannassa 15.12.1999



Jukka Luoto

Kartta ja kuvaluettelo

Kartat

1. Kalamaniemen sijainti. Kopio peruskartasta 3131 09 PENTTI, 1:20 000.
2. Tasokartta. Pintavaaituskartta 1:30.
3. Tasokartta. Pohjavaaituskartta 1:30.
4. Profilikartta 1:55.

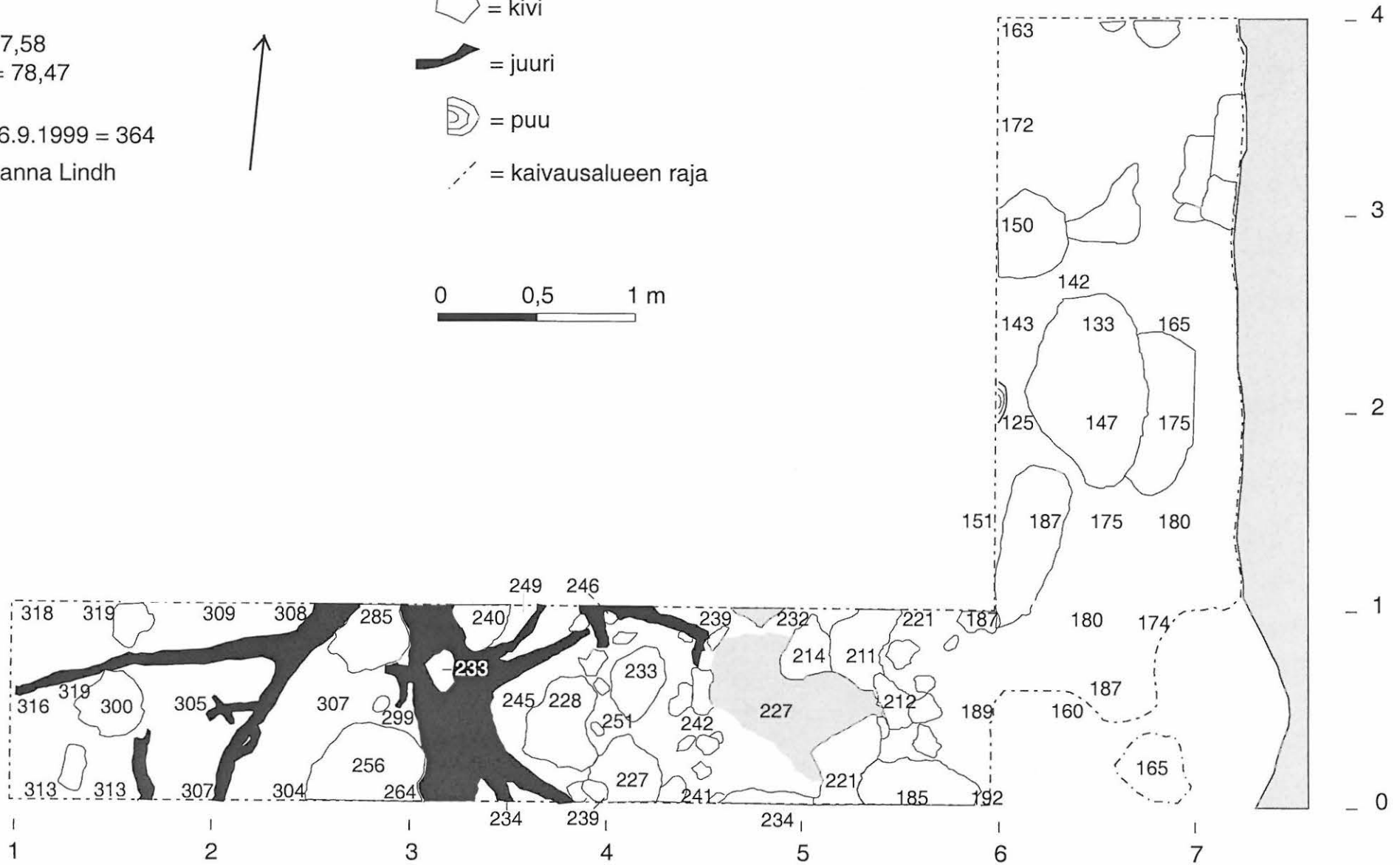
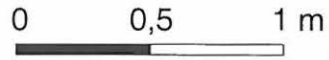
Kuvat (EKM 1264:1-5) (valok. J. Lindh)

1. Yksityiskohta Kalamaniemi II.n kalliomaalaus kentästä.
2. Koeoja I, ruudut $x = 0$ $y = 4-5$, kuvattu lännestä.
3. Kaivausruutu $x = 3$ $y = 6$, kuvattu ylhäältä.
4. Kaivausruutu $x = 3$ $y = 6$, kuvattu lännestä.
5. Koeoja I, kuvattu idästä.

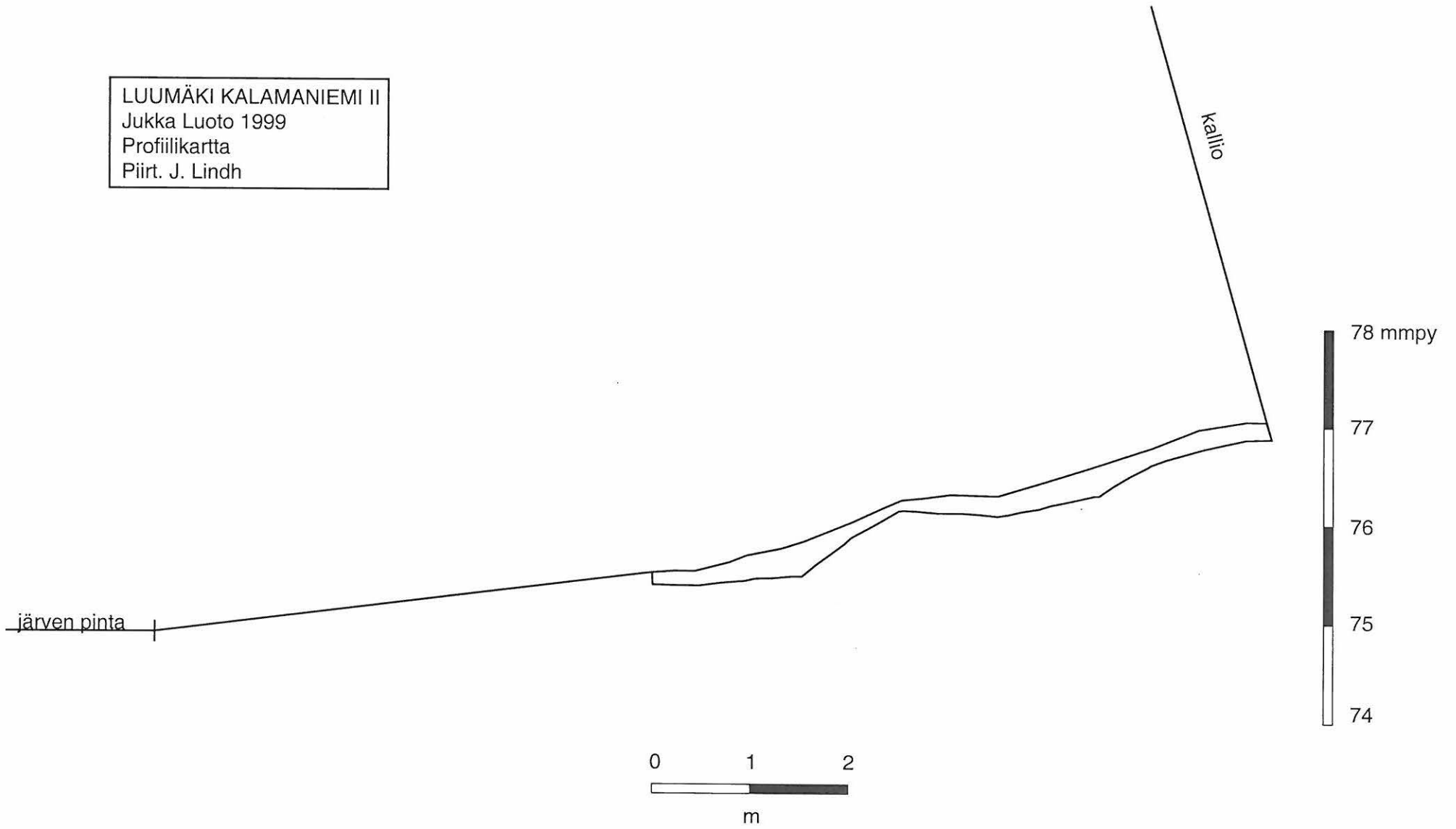
LUUMÄKI Kalamaniemi II
 Jukka Luoto 1999
 Tasokartta
 Pohjavaaitus
 KP = 89
 KP Z= 77,58
 Kone Z= 78,47

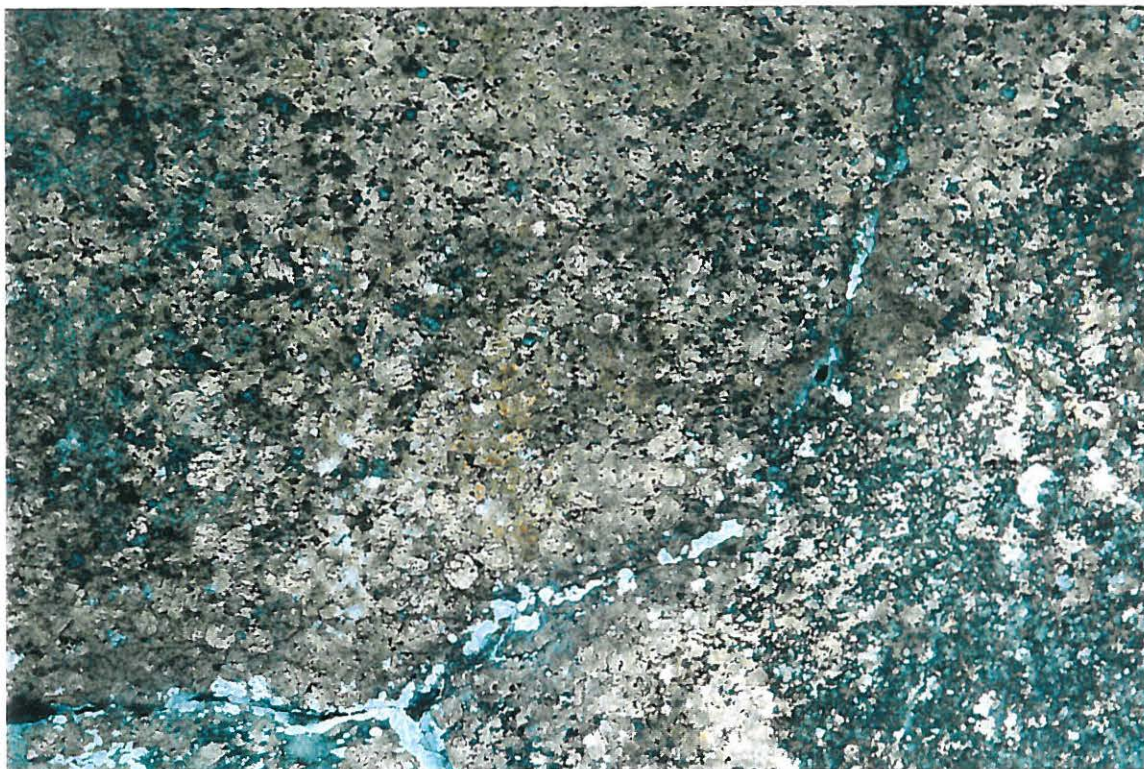
 Vesiraja 6.9.1999 = 364
 Piirt. Johanna Lindh

- 123 = vaaitusluku
-  = peruskallio
-  = kivi
-  = juuri
-  = puu
-  = kaivausalueen raja



LUUMÄKI KALAMANIEMI II
Jukka Luoto 1999
Profiilikartta
Piirt. J. Lindh



Kuva 1

Kolmisarvinen hirvi maalaus Kentän vasemmassa yläkulmassa.

Kuva 2

Koeoja I, ruudut X=0 Y=4-5 lännestä kuvattuna. Alue oli kivinen ja juurakkoinen.

Kuva 3

Kaivausruutu X=3 Y=6 ylhäältä kuvattuna. Lasta osoittaa pii-iskoksen löytökohtaan.

Kuva 4

Sama ruutu lännestä kuvattuna.



Kuva 5

Koeoja I idästä kuvattuna. Pohjavaaitusarvojen suuri vaihtelevuus johtuu siitä, että koeoja oli täynnä suuria kiviä ja juurakkoja.